

Проект „Повишаване на обществената нетърпимост към неформалната икономика при трудовоправните и осигурителните отношения и превантивни действия за ограничаването ѝ”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

РЕЗЮМЕ

Анализ на рисковите фактори на пазара на труда, водещи до неформална икономика

Три групи фактори влияят най-силно за възникването на сиви практики в отношенията, свързани с полагането на труд:

- 1) Нормативната среда;
- 2) Регионалното икономическо развитие;
- 3) Социално психологически фактори, в това число семейната и общностната среда.

Изводи:

- **В краткосрочен следва да се обмисли въпроса за равнището на социалните осигуровки и тяхната адекватност на минималната работна заплата. Да се преосмислят договорените нива на минималния осигурителен доход (МОД) по отрасли и да се направят прогнозни изчисления за ефекта от прилагането на така приетите равнища на МОД върху нивото на официалната и неформалната заетост в деветте индустриални отрасли. По този начин на ниво отрасли ще се създадат благоприятни предпоставки за провеждането на информационно разяснителни и обучителни кампании, повишаващи правната култура на населението в областта на трудовоправното и осигурителното законодателство.**
- **В дългосрочен план фикасните действия и мерки за ограничаване на дела на неформалните практики трябва да бъдат обединени в общи платформи на местните общности, с участието на всички заинтересовани местни играчи - държавна администрация, бизнес и гражданско общество.**
- **Една от насоките, чрез която може да се въздейства върху нивото на сивата икономика е чрез изменения законодателството – проучването показва, че от нормативната среда най-силен рисков фактор е наличието на стимули за цялостно или частично "избягване" (неплащане) на социалните осигуровки (под стимули се визира, че при тежка и тромава нормативна среда възникват силни мотиви за неспазване на действащото трудово и осигурително законодателство)**

Проект „Повишаване на обществената нетърпимост към неформалната икономика при трудовоправните и осигурителните отношения и превантивни действия за ограничаването ѝ“

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

В обобщение на оценките на работодателите и наетите лица се очертават следните общи констатации.

- **Сред съвкупността от фактори, пряко произтичащи от регионалното икономическо развитие, най-висока относителна тежест се приписва на негативните последици от глобалния макроикономически контекст. Българската икономика е относително малка и нейната свързаност с по-мощно развитите икономики е очевидна. Затова негативните глобални финансови и макроикономически фактори оказват силно влияние върху местното икономическо развитие и местните пазари на труда в България. Преките последици са в увеличеното ниво на безработицата и свитите обеми на производствена дейност, съкращаването на персонал и оптимизиране на разходите за труд. Влиянието на тези негативни тенденции върху местните пазари на труд е пряко и негативно - загубилите работа лица са склонни на по-големи компромиси с трудовоправното и осигурителното законодателство и поради това попадат в капаните на сивите работодатели.**
- **От друга страна, местните пазари на труд се деформират и от ниските нива на производителност в изследваните девет отрасли, които поставят заетите в тези отрасли в категорията на лицата със средни и по-скоро ниски доходи, а значителна част от тях и в категорията на работещите „бедни“. Това обяснява негативното влияние на ниските доходи върху готовността на лицата за включване в сиви практики в трудовоправните и осигурителните отношения.**

Влиянието на трите групи фактори върху наблюдаваните девет отрасли не е равностойно:

Като цяло, и в деветте отрасли се преценява, че **нормативната среда в най-малка степен оказва влияние** за появата на неформални практики в трудовоправните и осигурителните отношения. Според оценките на изследваните лица, от гл.т. на нормативната среда най-силно влияние за възникването на неформални практики в областта на трудовоправните и осигурителните отношения оказват:

- наличието на стимули за цялостно или частично "избягване" (неплащане) на социалните осигуровки, **(тук се има предвид, че при тежка и тромава нормативна среда възникват силни мотиви за неспазване на действащото трудово и осигурително законодателство)**
- размерът на МОД в отрасъла.

Проект „Повишаване на обществената нетърпимост към неформалната икономика при трудовоправните и осигурителните отношения и превантивни действия за ограничаването ѝ”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

- равнището на социалните осигуровки,
- Степента на административните тежести, свързани с регистрацията на договорите.
- Специфичната нормативна рамка, уреждаща работата в отрасъла.
- Кодексът за социално осигуряване.
- Кодексът на труда.

Факторите, непосредствено съдържащи се в местното икономическо развитие, особеностите на местната икономика и спецификата на местния трудов пазар влияят най-силно върху трудовоправните и осигурителните отношения в отраслите *Производство на текстил и изделия от текстил, производство на облекло, Гражданско строителство и изолации, Транспорт и Спедиция и съобщения*. Сред съвкупността от тази група фактори с най-висок рисков потенциал се открояват

- глобалната финансова криза и нейното отражение върху местните икономики,
- високото ниво на безработица на местния трудов пазара,
- ниското ниво на заплатите (в т.ч. ниските средни доходи на домакинствата),
- неблагоприятната образователна структура на безработните лица и
- ниската производителност/ниските заплати в изследваните отрасли.

Социално-психологическите фактори (в т.ч. семейната и общностната среда) оказват най-силно влияние върху трудово-правните и осигурителните отношения в отраслите *Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия, Хотелиерство и ресторантьорство и Бизнес услуги*.

Сред групата от социално психологическите фактори с най-висока тежест се очертават социално психологическите последиствия от

- несъответствието между доходите и разходите на домакинствата,
- ниските средно месечни лични доходи и доходи на домакинствата,
- наличието на неудовлетворени потребности,
- нагласите на хората за извършване на какъвто и да е труд с цел придобиване на доходи,
- „мълчаливият консенсус“ между работодатели и наети лица за неспазване на действащото трудово и осигурително законодателство,
- наличието на безработни в домакинството и
- икономическите мотиви на наетите лица за неспазване на действащата нормативна уредба.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ”
BG 051PO001–2.1.07

Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Проект „Повишаване на обществената нетърпимост към неформалната икономика при трудовоправните и осигурителните отношения и превантивни действия за ограничаването ѝ”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

“Настоящият документ е изготвен с финансовата помощ на Европейския социален фонд. Българската търговско-промишлена палата носи цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ и при никакви обстоятелства не може да се приема като официална позиция на Европейския съюз или Агенция по заетостта.”